Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САХА ОЛОХ

ХАҺЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЬЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

ССКП ЧУРАПЧЫТААҺЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҺЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 10 (6927). | 1990 сыл, Тохсунньу 23 күнэ, ОПТУОРУННЬУК | Сыаната 3 харчы

Саха АССР народнай депутаттарын быыбарыгар 102 №-дээх БолугурдааҺы быыбардыыр уокурукка Болтоно, Болугур, Одьулуун, Соловьев уонна Хатылы сельскэй Советтарын территориялара киирэллэр.

Быыбар иннинээҕи мунньахтар

ХАРДАРЫТА ӨЙДӨҺӨН

РСФСР народнай депутаттарын быыбарыгар 898 №-дээх Приленскэйдээҕи территориальнай быыбардыыр уокурукка депутатка кандидат, Саха АССР Госагропромун председателэ Прокопий Семенович Иванов бу күннэргэ биһиги оройуоммутугар бэйэтин быыбардааччыларын кытта көрсүһүтэлээтэ. Чыаппаратаалы Культура дьиэтин сваландыгар мустубут быыбардааччылары кытта деловой, интэриэстээх, киэҥ кэпсэтии буолла.

Бастаан итэҕэллээх киһи, ОАПХ председателэ С. И. Яковлев тылы ылар, депутатка кандидат кылгас биографиятын, салайар үлэһит уонна киһи быһыытынан уратыларын итэннэ депутат буолара тоҕо иннадаалаҺын тустарынан кэпсиир.

П. С. Иванов 1941 сыллаахха Сунтаарга төрөөбүтэ, икки үрдүк үөрэхтээх. Үлэтин биографиятын 1959 сыллаахха Элгэйгэ рабочайынан саҕалаабыта, алта сыл комсомольскай үлэҕэ сылдьыбыта. Ол иннигэр Сунтаарга ЫБСЛКС райкомун бастаны секретара этэ. 1972 сылтан партийнай үлэҕэ: совхоз парткомун секретарыттан ССКП ороЙуоннаалы комитетын бастакы секретарыгар үүммүтэ. Хас да оройуонга үлэлээн баран, 1988 с. партия обкомун аграрнай отделын сэбиэдиссэйинэн ылыллыбыта. Былырыын күүгүнүттэн биллиҥи дуоһунаһыгар үлэлиир. ССКП обкомун чилиэнэ.

—Киһи хайдах салайаччытын, тэрийэр дьоҕурун, деловой, политическай хаачыстыбаларын үлэтин биографиятыттан да көрүөххэ, сэрэйиэххэ сөп,—диир итэҕэллээх киһи.

Оттон киһи быһыытынан сэмэйин, чиэһинэйин, дьон, ордук быһаччы производствоҕа үлэлээччилэр, кыһалҕаларын билэ уонна көмөлөһө сатыыр уратыларын баалыгыр.

Агитациялыыр депутатка кандидатын программатын сорох тосхоллоруттан быһааран, тыа сирин сайдыытын быһаччы быһаарар салаа салайааччыта Россия парламенытыгар үлэлэһиэ республикаҕа Асүол программатын толорууну түргэтэтиигэ көмөлөһөрүгэр бүк эрэнэрин биллэрэр.

Трибунаҕа П. С. Иванов:

—Мин депутат мандатын иһин охсуһуугa киирсэр дуу, киирсибэт дуу түһунан уһуннук толкуйдаан, эрэйдээн баран бу бүгүн эһиги иннигэтигэр кэлэн турабын. Бүтэһиктээх быһаарыыны ылынарбар төрөөбүт республикам тыатын хаһаайыстыбатын сайыннарыы уонна онтон сибээстээх тыа сирин дьонун, бэйэм хаан-уруу дьонум социальнай олохторо хаалыытын туоратыы интэриэстэрэ баһыйдылар. Оттон тус бэйэм олохпор, киһи быһыытынан ыллахха, депутат мандата миэхэ туугa да биэрбэт диэн этиэх туоватахпын. Биһиги республикабыт агропромышленнай холбоһуга Россия парламенытыгар бэйэтин представителэ суох буоллаҕына, эл-бэҕи сүүйтэриэҕэ. Саха сирин тыатын интэриэстэрин билэр, олору туруулаан туруорсар уонна көмүскэйэр депутат хайдан да иннада. Тоҕо диэтэххэ, республика тас өрүгүгэр быһаарылыахтаах дьоҥнаах боппуруоска кемелеһөргүгэр туруорустулар. Ол иһигэр сири төлүннэрии, маҥы кэрдиини аҕыйатыы, сельпону астарыы, таас хотуну, квартальнай котельнайы туттарыы, техниканан көмөлөһүү, о. д. а. боппуруостар көтөҕүлүннүлэр.

Түмүгэр мунньах толору ойүүр не хоһоонноох уураҕы ылынна.

Эмиэ бу күн оройуон Советыгар маннаҕы уокуруктан депутатка кандидатынан үсүһүн туруорулубут ССКП райкомун бастакы секретара Г. М. Сысолятины кытта көрсүһүү холбуу тэриллиннэ.

Уруккуттан билсэр дьон сиэриэн, олохтоохтор да, кандидат да барт аһаҕастык хоһоонноостилэр. Быыбардааччылар киһилэрин толору ойүүлэрин биллэрдилэр. Геннадий Михайлович бэйэтин программатын быһыытынан киһи урут да, хойут да сыныыларыгар оҥорбут этиилэригэр баар балаһыанньалары ылынналларыгар көрдөсте. ССКП обкомун субу аҕай буолан аастыт пленумугар бэйэтин этиитин эмиэ онно холбоон туран, бу пленум туһунан сиһилии кэпсээтэ, ойдөтө, оройуонун быыбардааччыларын иннилэригэр турар соруктарга тохтоото.

Икки депутатка кандидаты кытта ССКП обкомун иккис секретара В. П. Кудрин сылдьыста. Киһи, биллэрин курдук, Саха АССР народнай депутатыгар 103 №-дээх уокуруктан кандидатынан регистрацияланан турар. Ол эрээри бу сыныыга, официальнай көрсүүнү буолбакка, уокуруттан дьонун олоҕун-дьаһаҕын кытта билсиһии бэрэдэгиэн тахсыбыт. Көрсүһүүтэ—иннигэр. Тоҕо да оннук буоллар, Виктор Петрович быыбардааччылар эл-бэх ахсааннаах ыйытыыларыгар эппиэттээтэ, үлэ дьонун кытта истиҥник сэһэргэстэ.

С. ПОПОВ,
хаһыат общ. корр.

102 №-дээх БолугурдааҺы быыбардыыр уокуруктан Саха АССР народнай депутаттарыгар кандидаттар

Геннадий Михайлович СЫСОЛЯТИН

Таб. Геннадий Михайлович Сысолятин 1936 сыллаахха Чурапчы оройуонун Одьулуун нэһилиэгэр төрөөбүтэ.

1959 сыллаахха Саха государственнай университетын бүтэрэн саха тылын уонна литературатын учуутала идэтин ылбыта. Бастаан «Эдэр коммунист» хаһыат литературнай сотрудниганан үлэлээбитэ: Онтон 1959—1962 сс.—ЫБСЛКС Чурапчытаалы райкомун иккис, кэлин бастакы секретара. 1963—1965 сс. Алексеевскай управление парткомун идеологическай отделыгар пропагандист-инструкторынан, 1965—1967 сс. ССКП Алексеевскайдаалы райкомун секретарынан үлэлээбита. Салгыы Новосибирскайдаалы Үрдүкү партийнай оскуола үөрэнэр. Онтон үс сыл кэриҥэ ССКП обкомугар инструктордыыр.

1972—1975 сс. ССКП Киин Комитетын иннинээҕи Общественнай наукалар академиялыгар үөрэммитэ. Аспирантураны сүтиһиннэхтэн бүтэрэн философскай наука кандидата буолбута. 1975—1983 сс. ССКП обкомун иннинээҕи Политическай сырдатыы дьиэтин сэбиэдиссэйинэн, обком пропагандаҕа уонна агитацияҕа отделын сэбиэдиссэйин солбуйаччыынан, онтон салгыы 1983—1985 сс. Якутскай куораттаа ССКП Ярославскайдаалы райкомун бастакы секретарынан үлэлээбитэ. 1985 сыл сэтиннэн ыйыттан—ССКП Чурапчытаалы райкомун бастакы секретара.

Таб. Сысолятин «Үлэҕэ киһбэнин иһин, В. И. Ленин төрөөбүтэ 100 сыла туолуутун бэлиэтэлээн» медальынан, Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Почуотунай грамотатынан наҕараадаламмыта.

Геннадий Михайлович оройуон сайдыытыгар кырата суох ылаатын киллэрэр. Ол курдук, оройуон 2000 сылга диэри социальнай, экономическай сайдыытын кэлим программата республикаҕа бинир бастакыынан сөгөһүллүбүт сиистэ, онуоолоҕо киллэриҥэ утумнаах үлэни ыытар.

Василий Петрович ЧИЧИГИНАРОВ

Таб. Василий Петрович Чичигинаров 1941 сыллаахха Чурапчы оройуонун Хатылы нэһилиэгэр төрөөбүтэ.

1961 сыллаахха Е. И. Курашов аатынан Чурапчы орто оскуолатын үөрэнэн бүтэрбитэ уонна комсомольскай путеванан Хатылыга икки сыл устата тракторщынан үлэлээбитэ. 1963 сыллаахха Советскай Армия кэккэтигэр сулууспаҕа ыытыллыыбыта. Демобилизацияланан баран дойдутугар тоҥон эмиэ трактор рулугар олорор.

Үөрэнэр баҕалаах, билиҥнэкөрүүгэ тардыһар эдэр киһи 1967 сыл күһүнүгэр Омскайдаалы тыа хаһаайыстыбатын институтугар туттарсан киирэр. Итиннэ биэс сыл үөрэнэн үрдүк үөрэхтээх агроном идэтин ылан дойдутугар кэлбитин кэнэ Субуруускай аатынан совхозка кылаабынай агрономунан үлэҕэ ылыллыбыта.

Василий Петрович бу дуоһунаска алта сыл кэриҥэ үлэлээбита. Технолог, салайааччы, производствоны тэрийээччи быһыытынан бу улахан хаһаайыстыбаҕа сир быһаныын үрдэтиигэ кырата суох ылаатын киллэрбита.

Итэ ханнаттан икки агар сыл Эрилик Эристин аатынан совхозка агрономнуур. Онтон 1980 сылтан үс сыл кэриҥэ «Сельхозхимия» оройуоннаалы холбоһуга кылаабынай агрономунан, кэлин председателинэн үлэлиир.

1983 сыллаахха «Мыҥдаайы» совхоз тэриллэн, киниэхэ бу сана хаһаайыстыбаҕа директорынан ыытыллыбыта. Бу кэмтэн ыла киэҥ совхоз экономикатын бөҕөргөтүүгэ айылҕыйыылаахтык уонна кэмнэ тиһиннэрдэҕэ үлэлиир. Чуолаан, киэҥ быһаччы салаларын сири тупсаран оҥоруугa кэскилээх үлэ ыытыллар. 1989 сыллаахха В. П. Чичигинаровка Саха АССР үтүөлэх агрономун аата эҥэрэллибитэ.

Таб. Чичигинаров депутат быһыытынан эмиэ ыраас оруттаах үлэни ыытар. Киэҥ—уон тохсус уонна сүүрбэһис ыҥырыылаах Советтарга райсовет депутата, ССКП райкомун чилиэнэ.

БИЛЛЭРИИ

104 №-дээх Чурапчытаалы быыбардыыр уокуруктан Саха АССР народнай депутаттарыгар кандидаттар Е. А. Борисов, А. А. Захаров, Е. Д. Манаров уонна Н. К. Павлов быыбардааччыларын кытта көрсүһүүлэрэ бинриҥ нэһилиэннэлээх пуунарыгар уонна тэриллэриэн маннык күннэргэ ыытыллыаҕа: **Арылаахха**—тохсунньу 25 күнүгэр, **Кылэккигэ**—тохсунньу 26 күнүгэр, **Улахан Күөлгэ—уонна Түөйэҕэ**—тохсунньу 27 күнүгэр, **Бэрэҕэ уонна Уһун Күөлгэ**—тохсунньу 29 күнүгэр, **«Якутводмелиорация», эт-үүт комбинатын коллективтарын кытта**—тохсунньу 30 күнүгэр, **интернат-оскуола олохтоохторун кытта**—тохсунньу 31 күнүгэр, **«Чаран» кулуупка**—олунньу 1 күнүгэр, **«Агротехснаб» предприятие коллективын кытта**—олунньу 2 күнүгэр, **«Якутагропромстрой» мехколоннатын коллективын кытта**—олунньу 3 күнүгэр, **райпотребсоюз коллективын кытта** (сельсовет хонтуорастыгар)—олунньу 5 күнүгэр, **маҥы тангастыыр комбинат коллективын кытта**—олунньу 6 күнүгэр, **оройуоннаалы Культура дьиэтигэр**—олунньу 7 күнүгэр.

Оройуон киниигэр ыытыллар көрсүһүүлэр барыа киэһэ 7 чаас 30 мүн. саҕаланаллар. Нэһилиэктэрдээҕи көрсүһүүлэр Улахан Күөлгэ, Бэрэттэн уратыларга—киэһэ 7 чаастан. Оттон Улахан Күөлгэ, Бэрэҕэ—күнүс 2 чаастан.

Уокуруктаалы быыбар комиссията.

ССКП обкомун VI пленумугар ССКП обкомун чилиэнэ, САССР народнай депутатыгар кандидат, ССКП Чурапчытаабы райкомун бастакы секретара Г. М. Сысолятин этиитэ

Табаарыстар! Бары биллэгит курдук, кэнники кэмгэ биһиги дойдубутугар национальнай боппуруос олус сытыырхайда. Бу национальнай боппуруоһу быһаарыыга курдаан сыыһаларбыт уонна волюнтаристскай сыыһаммыт түмүктэрэ Советскай Союзка национальнай боппуруос быһаарылыына диэн ардыгар уоскуйбуваут түмүгэр партийнай органнар, научнай учреждениелэр бу боппуруоһунан дьоһуннаахтык дьарыктаммат буолбуттара. Национальнай боппуруос курдук олус улахан суолталаах боппуруоска итинник сыыһан түмүгэр национальностар икки ардыларыгаары сыыһаннарга харгыс үөскүүр. Ол кривас аҕыйах аҥаастаах нациларга уонна народностарга ордук охсуулаах буолла. Национальнай сыыһаннар бөҕө-таҥа экономическай төрүөх эрэ олоҕуран чочирии сайдар ыахтаахтар, онон ССКП национальнай политиканы харгыстаныыта дойду социальнай-экономическай сайдыытын кризиһин салҕаныытынан буолар.

В. И. Ленин национальнай боппуруоска абстрактнай уонна көрүнүүк принциптэри сүрүннэн туруорбакка, чопчу историческай быыыны-майгыны уонна, бастатан туран, бүттүүн экономическай быыыны-майгыны чопчу учуоттуур наадаҕын туһунан этэр. Хомойуох иһин, биһиги итинник курдук учуоттуур буолбатах этибит, түмүгэр кэнники сыллар хомолтолбок опыттарыгар тиийдибит.

Онон, өскөтүн биһиги ханнык эмэ национальнай интэриэстэр, ирдэбиллэр бириччиилэрин биһаарахпытын баҕарар буоллахпытына, бастатан туран, ханнык экономическай уонна социальнай интэриэстэр толоруллубаттарын чуолкайдыахтаахпыт. Биллэрин курдук, биһиги биллиги камминтигэр нуорат уонна тыа сирин олохтоохторун икки ардыларыгар социальнай чэпчэтиилэри тэҥэ суохтук үлэлэрин төрүт социальнай тэҥэ суох буолуну үөскэтэр. Өскөтүн маассабай информация средстволарын итэҕэйэр буоллахха, дойду үрдүнэн куорат олохтоохо гаҥнан, тымныы уонна итии уунан тыа сирин олохтоохуттан 8 төгүл үчүгэй хаачыллыылаах. Маннык тэҥэ суох буолуу биһиги республикабытыгар өссө улахана саарбахтаммат.

Оттон биһиги Чурапчы ороҕуоммутун ылар буоллахха, балаҕаннаа өссө мелтох. Биһиги ороҕуоммутугар, республиканы кытта тэҥниир буоллахха, росничай табаар эргиирэ 25 бырыһыанынан, толобүрдэх өнгөлөр кэмэйдэрэ 2 төгүлүнэн, ол иһигэр коммунальнай өнгөлөр 15 төгүлүнэн, ыралар, 1988 сылга иҥнилгэннэр 1000 киһитигэр үөрэх оҕотун миэстэтин үлэҕэ киллэрии 4 төгүл, оҕо садтарын киллэрии 3 төгүл аҕыйах этэ. Биһиги ороҕуоммут республика үрдүнэн дьиэ-уот водопроводунан хаачыллыытыгар 30-с, канализацияннан хаачыллыытыгар 28-с миэстэнэн ылар. Ороҕуонтан ыйдаҕы орто хамнас 316 солк. тэҥнэйэр, ол республикаҕа бириллэр орто хамнастаҕар 58 солк. кыра, оттон Мирнэйгэ бириллиэннээҕэр 218 солк. кыра. Бу көрдөрүүгэ биһиги Уус-Алдан ороҕуонун эрэ ыйаах республикаҕа каллиэнтэ иккис миэстэҕэ сылдьыбыт. Биһиэхэ итэҕэр уу проблемата быһаарылыыта үөнүгэр сылларга тиийдэ.

Маннык сыыһаралаары өссө үгүү аҕалыахха сөп. Оттон тыа сиригэр сүрүннээн төрүт олохтоох ыҥырыллыыта олорор эбэт, ол иһин маннык социальнай тэҥэ суох буолуу автоматическайдык национальнай онтонор. Өр сылларга хыҥан, быһаарылыбатах социальнай проблемалар төрүт олохтоох ыҥырылыыта представителлэрин өйдөрүгэр-сааналарыгар биллэр-көстөр баҕаны хаалларалар, кинилэр интернационализм лозунгтаах-тутаах күүһүгэр эрдэлэрин хаҥбакнаталлар, кинилэргэ астыммат буолуу, национальнай достоинстволарын эмчэтии сайаатын үөскэтэллэр. Төрүт олохтоох ыҥырылыыта маннык сыыһа сыыһан, кэлин бэйэтэ аҕыйах ахсаанныаҕын, соҕуруу регионнартан дьонтор хаарчаҕа суох кэлиилэрин түмүктэрэн саха норуота бэйэтин тороҕуут республикатыгар аҕыйах ахсаанныах национальноска кубулуйда. Тыа сирин социальнай сайдыытын кризиһиттэн биһиги республика экономическай хаахан иннитин туоратахпытына эрэ тахсар ыахтаахпыт. Сорох табаарыстар республика региональнай хаачыстыбаннай ахсаанта каардаҥна бары ыарахаттарбытыттан быыстыах хурдук саныыллар. Оттон мин дойду масштабыгар бас билии, ким, олохтоох бэйэни-бэйэ салайыныы боппуруостара, национальнай үөскэтиннэр статустарын туһунан боппуруос быһаарылла иликтэрин регионнай хаачыстыбаннай ахсаан олохго киирэн суоҕа диэн биргэ эрдэлэхпиит.

Ю. Н. Прокопьев дьаһалтатыгар автономнай республика статуһун союзнай республика статуһугар мунгутуур чугаһаатар туһунан балаҕаннаа баар. Мунгутуур чугаһатыы диэн ол аата түгүй? Маны хайдах өйдөөн-ааҥнаахха сөбүй? Мин саанабар, национальнай үөскэтиннэрин союзнай, автономнай республикаларга, автономнай уобаластарга уонна уокурунтарга арааһы бэйэтэ нациилар уонна народностар тэҥэ суох буолуулларыгар тиэрдэр. Төрөөбүт литовецтар, кириэтэр, армиэнэр-союзнай, оттон татардар, башкирдар, сахалар автономнай буолуохтаахтарый, оттон эвэнэр, нивхтэр, юкагирдар туга да суох буолуохтаахтарый? Ол иһин Советскай Социалистическай Республикалар Союзтара союзнай уонна автономнай үөскэтиннэр араамкаларынан хаарчахтаммат тэҥ быраабтаах, түгэнэлэрэ суох Социалистическай Республикаларын туруохтаах. Оттон Саха Социалистическай Республиката Российскай Федерацияннай Социалистическай Республика составыгар бэйэтин сирин уонна сирин баайын туһаар быраабы ылан туран сайдыахтаах. Оччоҕуна эрэ дьиэнээх экономическай самостоятельность баар буолуо.

Өскөтүн биһиги уруут маннык кэйдөбүллэр тустарынан кэпсэнэннит өйдөө буоллар, түгэхпит национализмҥа бурыйдаҥ охсуохпут иҥ. Сталиннаан уонна улутуйуу сылларыгар республика салалтата республика ороҕуоннарын таптыыллаахтарга уонна нейтолөргө арааран. Кадрдар дойдулаһыы уонна аймаҕырдаһыы принципинэн сүүмэрдэнэллэрэ. Чурапчы уонна Алексеевскай ороҕуоннар ордук кэйгэтүк тутуллаллара, кинилэри курдук национализмҥа бурыйдууллара. Тоҕо чуолаан бу эрэ ороҕуоннары?

Тоҕо диэтэххэ, бу ороҕуоннарга иккиэ ыстыылыбыт үгүс ахсаанныах политическай ссылыйдар сабыдыалларынан бу икки ороҕуоннартан бастакы саха суруйааччылара, ученайдара, искусство деятеллэрэ тахсыыбыттара. Кинилэр олохтоох ыҥырылыыта национальнай өйөөннэрэ национальнай үөскэтиннэргэ сүүмэ оруолу оонньообуттара.

Тылым биэрэтиндээх буоларын туһуттан, байам бу теэмэни маннык холобурдарынан дьаһастаан көрдөрөбүн. Бу ороҕуоннары уонна саха интеллигенциятын бүтүннүүтүн үөрүйбүттэр саха литературатын төрүттээччилэри Кулановскайы, Софроновы, Неустроевы утары уонна ону кытта сибээстээх «Башкирин дьыалата» диэн аатталлыыт дьыаланан сүүмэ масштабаах пропаганднстскай итэҕэйэ хамаандалыыр - административнай хампаанньаттан саҕаламмыттара. Саха сирин олохтоохторун аҥа уонна орто кэлиэлэрэ бу боппуруостарга партия обкомун бюротун уонна пленумун биллэр уураахтарын уонна профессор Башаринны, кини үөрэнээччилэрин кэрэхсэнэ суох соҕуоллаһыннары үчүгэйдик өйдүүллэр. Ол кэмтэн Чурапчы олохтоохторун башаринеттарыынан, о. э. национналистарыынан аатыыр буолбуттара.

Онтон кэнники 1942 сыл атырдьах ыйын 11 күнүнэн партия обкомун бюротун быһаарыытынан Чурапчы ороҕуонун 80 колхозтарыттан 41-гин, ыччат оҕолору, кырдьаҕастары киллэрэн туран, барыта 5 ыйдаҥнаах киһини хоту ороҕуоннарга күүс артыын конфискуйдуу диэнэ дьыала тиийбит. Бу дьаһалы хаҥыйааччылар сиэрэ-бараҥат аймахтарынан суох буоллулларын түмүгэр 2000-тан тахсыы Чурапчы дьиэ-уот хотоҕун өлбүттэр. Бу дьаһаҕ иһин ким даҕаны бурыйдаммата-сомоҕоммата, ол урдунан партия обкомун бюротун норуоту утары бу уураах баҥчаннаах диэн нотуруллэ илик.

Мин ороҕуон бары үлэһиттэрин аттарыттан пленумтан, материальнай хоромньуларын тоннорон уонна биллэрин тыыннаах хаалбыт дьоҥҥо чэпчэтиилэри олохтоон туран, бу уураах нотуруллэ илик. Онтон ССКП обкомун бюротуттан ирдэнигэр көрдөнөбүт.

60-с—70-с сылларга Чурапчы ороҕуонун үлэһиттэригэр фойэтин алаайын, бэйэтин дьиэтин, обугаларын таптыыр эрэ киһи дьиэнээх дьыалаҕа интернационалист буоларын умнан туран, алаас патриоттарын дьаһалтыларын сыыһарбыттара. ССКП обкомун III пленумтар ССКП Чурапчытаабы райкомун интернациональнай митингэ сөбө суох критикаҕа тардыллыыта. Оттон миэхэ, ол кэмнэ райком бастакы секретарынан бэйиэ эрэ ыйбын үлэлээн эрэ киһиэхэ, кинниэхэ салалта алдастарын барытын сыбаабыттара, оттон Хабаровскайдаабы Үрдүү партийнай оскуола преподавателлэрэ, кини, туһанан, курстарга бэйэлэрин лекцияларгар үс сыл устата Чурапчы райкомун уонна миигин туох бэйэбин интернационализмы, норуоттар достордуулаахтарын уларсаччылар курдук көрдөрбүттэрэ.

Тиийдэр, 1989 сыл кыдыл тутарга Маайа с. былыр шиэнньэ уокурун мунньахтарыгар «Социалистическая Якутия» уонна «Эйэ коммунист» дьаһаттар миигин олохтоовумсуйуута бурыйдаабыттара. Хаһыаттар маннык кириилэрэ-тахсыылара ССКП обкомун ортуттан сөптөох сыанабылы ылбатахтара.

Онон кэнники кэмгэ диэри республикаҕа чурапчылар бары националистар диэн общественнай өйү-санааны үөскэтиигэ түмэнээх үлэ ыытыллан кэлбита. Оннук үлэ түмүгэр биһиги үлэһиттэри, ордук эдэр ыччаты идейнэй-политическай ол иһигэр интернациональнай итиигэ эбии ыарахаттары көрүстүбүт. Маны ороҕуоннаады партийнай тэрилтэ эрэ буолбакка, ССКП ЫБСЛИС уобаластаабы комитеттарын уонна республика массабай информацияттан средстволарын күүстэриннэн эрэ көмөрүөххэ сөп.

Табаарыстар! «Нуучча национальностаах эдэр ыччат уонна Саха госуниверситетын студенталарын икки ардыларыгар пирсэннэр... национналистическай характердаах обществоны утары дьайыыларга кубулуйбуттара» диэн ССКП КК секретариатын 1986 с. ыам ыйын 5 күнүнэн быһаарыыта, ол кэнниттэн партия обкомун үүс пленумунан Якутскай и. 1986 с. муус устарга буолбут ыччат өртөтүгэр бэрэдэгэ суох буолуулу сыыһа сыаналаммын уонна бу пленум иккиэ сыыһа түмүктэһиннэрэ саха норуотугар олус куһаган оруолланнылар. Дойду бүтүннүүтүн үрдүнэн саха норуота националистическай дьайыыларын саҕалааччы курдук биллиннэ. Үрдүк трибуналартан Лигачев, Мирошенко курдук үрдүк дуоһунастаах табаарыстар саха норуотун националистикэҕэ бурыйдаабыттара. Бэл оннооҕор 1989 с. тахсыбыт научнай коммунизм проблемаларыгар анаммыах төрөх кинигэтигэр Сахаҥ сирэ Алма-Атаны, Нагорнай Карабаҕы, Сумгаыты кытта бинир кэккэҕэ туруоруллар. Оттон бу учебниктарынан, табаарыстар, малчыйоонунан студенталары уоруоталлар.

Мин санаабар, фольклорнай самодеятельноһы сайыннарыы национальнай самобытноһы ордук чорботуутта тиэрдэр диэн III пленумҥа Ю. Н. Прокопьев дакылаатын балаҕаннаата, национальнай сайдыыга саха норуотун ситиһиилэрин ыарыгэтэ сатаабын баарын, национальнай ураттылары чорбото, норуот историятыгар кэккэ түгэннэри дарбатан көрдөрүүгэ холонуулар баалларын туоларынан биэрэгэтин сыыһа.

Кадрдары национальностарыынан көрөн искусственнайдык аттарыы, Крымнай уобластан дьону көҥөрөн аҕалыы хампаанньата. Саха госуниверситетыгар саха ыччатын ылыыны хаарчахтаабыҥҥа холонуулар буортуттан ураты туох да аҕалбатылар. Онон III пленум быһаарылара, дойдуга национальнай уонна национальностар икки ардыларыгаары бүтүннүү сыыһаннаһылары учуоттаан туран, хаттаан көрүллэллэрэ эрэйиллэр, оттон III пленум сорох быһаарылара сыыһанан аҕыйдыахтаахтар. III пленум сыыһа быһаарылларын түмүгэр партийнай уонна административнай эпиэтиннэриэ тардыллыбыт табаарыстар дьаһалаҕа көтүрүллүүхтэхтэр. Кинилэр политическай ортуна реабилитацияланыахтаахтар.

Табаарыстар! Советскай дьону долгутар биир улахан проблеманан тыл политикатын боппуруоһа буолар. Бүгүн саха норуота бары аҥыы норуоттар курдук олбет-суоҕат, симэлийбэт туһугар бэйэтин көмүскэнинэн, бэйэтин культуратын уонна тылын харыстыан баҕарар. Кэнники уонуттан сылларга саха тыла кэнники күөнгэ түүрүллэн, олоххо-дьаһахха туттуллуо, тыла кубулуйан бэйэтин общественнай функцияларын сүтэрбитэ. Саха ыччатын сорох ерто хаһыы-үөх бэйэтин тороөбүт тылыттан, онтон сиэттэрин бэйэтин норуотун культуратыттан тэйэн иһэр. Оттон национальнай тыла суох национальнай культура уонна нация бэйэтэ баар буолуон сөп дуо? Оны тэҥэ биһигнии бар тыа сирин ороҕуоннарыгар саха ыччата бэйэтин тороөбүт тылын мэлдьэхтик билэрэ дьиксинньэр. Бу ыччат ыарыыта буолбатах, биһиги бэйэбит буруйбут. Тороөбүт тылы үөрэтиини аҕайбат буолуу социальнай усулуобуйаларын биһиги бэйэбит искусственнайдык үөскэппиппит. Биллиэн күннэрэ олох-дьаһах быыкыта-майгыта оҕолор кыракый эрдэхтэриттэн саха тылын бэйэлэриттэн хаарчах буолар. Дьаһылаҕа сылдьар саастарыттан, оҕо тороөбүт да тылынан нууччалыы даҕаны үчүгэйдик саҥарар үөрэнэ илиниэ үгүс хоһоонор, ырыалар нууччалыы тылынан үөрэтиллэллэр, оскуолаҕа киириэн иннинээҕи саастаах оҕолору иитиигэ сахалыы тылынан пособиелар суохтар. Орус или энэрдиэҥи ороҕуоннар олохтоох тороо Саха сирин телевидениетин көрөр кыахтара суох. Онно даҕаны ордук оҕолорго сахалыы тылынан диэн... олус аҕыйахтар. Саха тыла оскуолаларга предмет эрэ быыстынан үөрэтиллэр.

Бүгүн саха тылын салгыы сайыннарыы боппуруоһа биһиги иннибитигэр сытыытык турда. Өскөтүн суһал уонна тордуттан дьаһалларыы ылбатахпытына, сотору камнэн саха тыла хоту дойду народностарын тылларын курдук дьылҕаланыаҕа. Ол иһин, өскөтүн биһиги тылбытын оруһуйуоххутун баҕарар буоллахпытына, киниэхэ государственность статуһун ыҥырыахтээхпит.

Өссө икки этиини киллэрэхпин баҕарабын. Бастатыттан, тылы, культураны, историяны, национальнай кадрдары бэлэмнээһини уо. д. а. киллэрэн туран бүттүүн норуоттан киэҥнии «дьүүллэһиини тэрийэн, саха норуотун сайыннарыы кэлии государственнай программатын оҥорор кэм келлэ. Иккиннэн, Якутскай и. национальнай, культурнай киини тутуохха. Кини фольклорга, саха музыкатыгар, ойуулуурдьүүнүүр уонна үһанар искусствотыгар, литератураҕа, саха тылын үөрэтиигэ секциялардаах буолуохтаах. Кини аралас быыстапкалары, көрсүһүүлэри, конфференциялары уо. д. а. тэрийиэн сөп этэ.

Табаарыстар! Бу үлэ барыта республикаҕа олорор атын нациилар представителлэрин быыстарын түгүрүйбэккэ эрэ буолуу нуучча уонна ССРС атын норуоттарын кытта дьоҥдоһуу бэлэмнэтүү тыныыгар, национальнай сыыһаннаһыыларга барыы идейнэй-политическай, научнай-практическай уонна итэҕэл үлэни сангатыгы тыныыгар ыытыллыахтаах.

ДЕЛОВОЙ КӨРСҮҺҮҮ

Тохсунньу 18 күнүгэр ССКП райкомутар ССКП обкомун иккис секретаро В. П. Кудрины, САССР Госагропромун председателэ П. С. Иванова, «Янутатропромстрой» холбоһук начальниктара Р. П. Плеханова, «Янутагропромстрой» холбоһук начальнигын солбуйаччы Ц. А. Лугинова уонна республика Госагропромун механизация отделын начальника С. П. Макарова кытта деловой көрсүһүү буолан аастта. Онно ороҕуон партийнай, хаһаайыстыбаннай, советскай, профсоюзнай уонна комсомольскай активка кыттыыны ылла.

Деловой көрсүһүү ыытыы—эйиэхэ бэрэдэстэрэн ыытылынна. Салайааччылар мустубут дьон ороҕуон социальнай, экономическай сайдыытыгар уонна буолаары турар быыбардарга сыыһаннаах ыраас ыйытыыларыгар аныыттаабыттар.

Деловой көрсүһүүнү ССКП райкомун бастакы секретара Г. М. Сысолятин салайан ыытта.

Агитпуннар аалларын баҥа хаҥан хоҥнор

Быыбардары көрсө

Быыбардар буолар кэмнэрэ, күлүн тутар 4 күнүгэр диэри турдах ахсын ыытыллан иннэр. Ол тэҥэ депутакка кандидаттар туһа кэпсэтиһик, кинилэр программаларын илдьиритиһин кэҥнир. Маннык нэмэҥ агитацилыыр үлэ сүүкэн суолталанар. Норуот итэҕэллээхтэриттэн саамай достойнай дьон талыллыылара онтон быһаччы тутулуктаах. Быыбардар Сокуоннарыгар эбэх уларыйылыар киллэриллибиттэрэ, бинир мандакка эбэх кандидатура туруоруллубута, дойлубут уустук экономическай, политическай балаҥыанньаҕа олороро даҕаны нэйилиэннэ ортототтар быыбар кинилээҕи агитацилыыр үлэни үрдүк таҥымҥа ыытары дэйиэлэр. Баҕар, сорохтор улахан үлэни инициативнай бөлохтөр ыытыахтаахтарын курдук ойдуулларэ буолуо. Биһиги санаабытыгар, быыбар курдук дойду дьыҥатыгар ураты суолталаах политическай хампаанньаны итэҕиһик дьаалатыттан ыытар табыллыбат. Иккиһиэн, оройуонна агитационнай үлэни ыытыыга урукхутан атын форма ыыйан тобуллубата, онон агитпуннар толору күүһүнэн, эбэх өрүттээх үлэни ыыталлара наада.

Ити өртүнэн көрдөхпө, Чурапчы сэлиэнньэтигэр үлэлиир (үлэлиэхтээх) агитпуннарга балаҥанньа бэрдэ суох. Тохсунньу 17 күнүгэр дьыаҕыт коммунальнай хаһаайыстыба производственнай холбоһуктар баар агитпуҥҥа тиийэ сырыттым. Хас ускуруоса төбө депутат туруоруллубутун кэпсиир стендэттэн ураты туох да суох. «Агитпункт» диэн тыл ньиҥыт таҥаска сурулдан баран ыйаҥа илик.

— Агитпункт начальникэ А. У. Хоютанова аҥаммыта. Биллиэн быыбаҕа ыытыллар ньымалыгар ороҥ буолуохтаах. Мин оформленнаны оторорго аҥаммытым, — диэр партийнай тэриллэ секретара П. К. Дорофеев. Агитаторларга бэлэм семинар ыытыллыыбыт үөт.

Ороҕуонаадаҕы Культура дьиэтигэр агитпуҥҥа начальниктыын культура үлэһитэ В. В. Кузьмин аҥаммыт. Агитпуҥҥа аҥаан иккис эмиэ фойета бүтүннүү бэриллибит. «Уларыта тутуу, бэйэбит уйгубут иҥин куоластыыбыт!» диэн уопсай төбө аныыран ороҕуон социальнай, экономическай сайдыытын кэнсиир стендэлэр (аҕаллыт быыбардаан хаалбыттар) ыйаммыттар эрэллэр, кураанахтар: биир да сыыппара толорулла илик. «Агитатора кэмэ», «Эдэр быыбардаччы мунуута» стендэлэр эмиэ ыйамыттар эрэ, үлэлэбэттэр. Быыбардыыр уокуруктар карталара оҥоһулла сылдьар. Агитатордар толору испиһиэктэрэ оҥоһуллан илик, сорох тэриллэлэр биэрэ иликтэр эбит. Кинилэргэ аҥаан эмиэ биир семинар ыытыллыбыт. Атын үлэ биллиэннэтэ эмиэ суох. Лекциялар, маастардар, темалара суох, агитпункт үлэтин былаана оҥоһуллан илик, консультациялыыр пуунуу тэриллибит.

Быыбардаччылар, үөһэ эмиэннит курдук, итэҕэллэхтэриттэн сыыстарбат туһугар биллиэхтээхтэр эбэх, кандидаттар программаларын да илдьиритэн биллиһиннэриэхтэр, ыйдаҕастар биирдии уокуруттан турбут кандидаттар биографияларын биллиэриэхтэр эбэх бирпаама наада. Оттон күн-дьыл күүннит. Үлэни тургутан эрэ буолбакка, дьоҥҥо ордук тиийиэхтиэ формаларынан байытар ордук буолуо эбэ.

М. СИДОРОВА.

Төрүөччэ ким хайдах бэлэмнэнэрий?

Күттүөннээх үлэ барбат

Сотору кэмнэн ыыах маассабай төрөөһүнэ саҕаланыаҕа. Онно хаһаайыстыбалар төбө бэлэмнээхтэрин туһунан биһиги корреспондеммыт ыйыталаста.

Е. Г. Кожурова, Эрилик Эристиин аатынан совхоз статистика:

— Совхоз урдунэн, ректальнай чинчийии түмүгүнэн, 1736 ыаннык, тиҥэҥэ уулаах. Биллиэҥҥи туругунан 42 ыырэйдэннибит. Холтоҕоро — 6, Чаҥырга — 24, Хадаарга — 7, Хайахсыкка — 6 саҥа торуөхтэннилэр. Итиннэн 12 төрөөх ыырэй көрөөччүгэ тураллар, онтон атыттара маннык-ыксыттарга бааллар. Маассабай төрөөһүн олунньу ый бүтэннититтэн саҕаланара күүтүллэр. Индивидуальнай клеткалаах оҥоһулуннуулар, ороҕуонналлар. Онон ыырэйдэри уганы бэлэмнэр. Ыырэй турар хотоҥҥоро сотору кэмнэн итиллиэхтэрэ. Үлэнит илин боппуруоһун быыбарыахпыт. Холтоҕо отделениетыгар иҥэ сүөһү төрөөһүнүгэр агрошкола биэс үлэһитэ улахалык комовеһеллөр.

П. П. Попов, «Мугудай» совхоз Чыаппараатаабы отделениетын управляющайа:

— Төрүөччэ бэлэмнэнии ыытыллар диэччэ сөп. Ыырэйдэр турар индивидуальнай клеткаларо алдьаммыттарын ороҕуонналлар, саҥалары отортоотубут, дезинфекциилаатыбыт. Үлэнит илин боппуруоһа үүгэй соҕус. Бастайаннай ыырэй көрөөччүлэрдээхпит диэччэ сөп. Төрүөх бэлэмнэр саамай улахан үлэбит диэн саҥа ыырэй турар хотоно үлэҕэ киириэхтээх. Н. В. Посельская салайаччылаах түөрт киһилээх бригэадэ кэлэн үлэлээтэ. Кинилэр хотон механизациятын, ТСН таннылар. Ис орто үксэ бүттэ. ЭПЗ-100 оһох туруохтаах эбэ. Ол ороҕуонтан суох, көрдөһө сылдьыбыт. Таҥар бригэадэбит, турбалар эгин тиийбэхпэр, быстах кэмнэ атын сиргэ үлэлиир. Колэн ситэриэхтээхтэр. Олуньу ортототар бүтүөҕэ.

Отделение үрдүнэн 321 ыанар ыах, 95 тиҥэҥэ баар. Ректальнай чинчийии түмүгүнэн, 243 ыаннык, 79 тиҥэҥэ уулаахтар. Бу күннэргэ 13 ыырэйдэннибит. Маассабай төрөөһүн быыыл эрдэлиир туруктаах. Ахтыыскы ыы ортототар төрүөхтэрбитин саҥа ыырэй турар хотоҥҥар көөрдүөхпүт.

А. Т. Ноговицын, «Мугудай» совхоз Төлөйдөөҕү отделениетын управляющайа:

— Отделение 255 ыанар уонна тиҥэҥэлэргэр ректальнай чинчийии ыытыллыыбыта. Ол көрдөөрүнэн, 81 ыырыыныыра уулаах. Ахсыннаҕа уонна тохсунньуга, график быһыытынан, 39 ыырэй төрүөхтээх буоллаҕына, бу күннэргэ 10 төрүөхтэннибит.

Биллиэн төрөөбүт ыырэйдэрбит маннык-ыксыттар бэйэлэрин коруулларыгар тураллар, Төрүөччэ бэлэмнэнии үлэ улаханнык ыытыллыа илик. Үлэнит илин боппуруоһа кытаанах. Ыырэй көрөөччү көрдөөбө сылдьыбын, маннык-ыксыттар ыырэй турар клеткаларын ороҕуонналлар, дезинфекциилэнэллэр. Ынах маассабай төрөөһүнэ күлүн тутарга — муус устарга саҕаланыаҕа. Саас ыырэй турар хотоҥҥа призрок, барылларын онно ылдьыахпыт.

П. П. Макаров «Чурапчы» совхоз Сылаанаады отделениетын управляющайа:

— Отделениеҕа үс ыырэй турар хотоннооохпут, онтон биирбит сылыгыллан турар. Бу күннэргэ 18 ыырэй саҥа төрөөн, маннык-ыксыттар бэйэлэрэ көрө сылдьаллар. Отделение үрдүнэн 420 эбэ сүөһү баар, ректальнай бэрэбиэркэ түмүгүнэн, 90 ыырыыныыра уулаах. Маассабай төрөөһүн күлүн тутарга — муус устарга буолара буолуо.

Төрүөччэ улахан бэлэмнэнии үлэ ыытылла илик. Термоклетка биир да оҥоһулла, ыырэй көрөөччүлэр көсүө иликтэр. Маассабай төрөөһүн саҕаланнаҕына, түүннүү дьыуурустубаны тэрийиэхпит.

Редакцияттан: төрүөччэ бэлэмнэнэрэ эрдэ диэн наһаа наадыйар кыттыы баар. Ыырэй көрөөччүнэн өлүүтэ былырыыгны курдук маассабайдаабатаҕына табыллар. Совхоз, отделение иннинэ сайдыыта, кэскилэ саҥа төрүөҕү хайдах хайыһыныарартан, көрөртөн-харайартан быһаччы тутулуктаах.

✦ *Быыбардааччы почтата* ✦

ТЭРЭЭҺИН МӨЛТӨХ ДУУ...

Биллиэн олох барыы-эйгэтин демократизациялаабын бийиэхэ өссө да кыаллыа илик диэн саныыбын. Сыччах биир холобуру — РСФСР уонна Саха АССР народнай депутаттарыгар кандидаттары туруоруута бэлэмнэнии — ылан көрүөхпэ.

Сорох сирдэргэ кандидаттары туруорар конференциялар илин-кэлин түсүһэн ыытылыннылар. Быыбардааччылар уокуруктарыгын маннык-маннык, каорумнара суох буолан, сорохторо хастыыта да кэпсүталээтилэр, нуорманы тутуһуу эмиэ ситэтэ суох. Олохтоох Совекка депутакка кандидаттары туруоруурга ити ордук көрүнэр.

Иккиһиэн, оройуон ыыа бастакы салайаччылара — райсовет исполкомун председателэ Е. А. Борисов уонна ССКП райкомун бастакы секретаря Г. М. Сысолятин — биир уокуруктан туруоруллан, иккиттэн биирдэстэрэ хайаан да депутат буолара эмиэ хаалыыллыбата. Күннэтэ биргэ үлэлии сылдьар А. А. Захарова уонна Е. А. Борисова биир уокуруктан туруоран хаардыыларга сатыыр сөптөөх үлү дуо?

Үсүһүнэн, быыбардааччы буолан туран, 104 №-дээх быыбардыыр уокуруктан Саха АССР народнай депутатынан Е. А. Борисов быыбардаарга сөп диэн саныыбын. Тоҕо? Республика региональнай хаһаайыстыбаннай ахсаанҕа киирэр буолла. Итиннэхэ ханна баҕарар дьыала ис хоһоонун үүгэйдин билэр, аҕаргасуоттуурга үөйүүлүбут салайаччылар наадалар. Оннук дьон депутат мандатын ылаллара кинилэргэ үлэлиилэриэгэр тирэх буолуоҕа. Биһиэхэ былааннары бэйэтэ өгөрсубут, биллиэн олор толоруллуулларын туруорса сылдьар Е. А. Борисов итиҕэллэ ылара ордук буолуо.

Төрдүһүнэн, быыбардаччылар кандидаттары ыытта көрсүһүүлэриэр бу дьон итиҕэлли ылан баран болдьох устата үлэлиилэрин туһунан боппуруоһу хайаан да ыйытар сөп. Урукку ортотэр сорохтор итиҕэлли ылан баран, улахан сылтаҕа да суох атын сиргэ баран хаалар түбэлтэлэрэ суох буолбатах эбэ. Итиҕэлли ылбыт кэнэ улахан кыһалҕата суох буоллаҕына, ыкырыы устата үлэлиирэ наада. Маннык даҕатан эттэхпэ, депутатынан талыллан баран итиҕэлли толорботох дьон күн бүгүн даҕаны барыы-быаллаан, үрдүкү дуоһунастары ылдьа сылдьаллар. Кинилэр үлэлэриэн хамнастарын туһунан түүмүктэри оҥоруу эмиэ наада.

И. ЕГОРОВ.

Чурапчы с.

Олуктар кыырайа көттүлэр

Саҕаланан эрэр сылтан Эрилий Эристиин аатынан совхоз кини уһаайбатыгар Дарингэ 11 чилиэннээх тутуу бригэадата саҥалыы тэриллиннэ, урукхутан атына диэн тутаачылар, пилорама, тутуу маһын кэрдэччилэр биир коллективка түмсэн үлэлиэхтэрэ. Салайаччыларын Петр Николаевич Осипов аналлаан.

Тутаачылар бу күннэргэ совхоз администрациятын хонтуоратын саҥа дьиэтин тутуута үлэлээн эрэллэр. Түөрт киһи пилорамаҕа мас хайыттарыаҕа, үс киһи тыаҕа мас соҕотуоҥкалыахтара. Уолсайынан, үлэ хаамыытынан көрөн, аттаран үлэлиир саҥаалаахтар.

— Үлэбит сүннүүн бөлдьохпүтүнэ, аҕыннан-суоттанан баран арсиҥаҕа киирэр бөдөлээхпит, оччотугар тыаттан маһы эмиэ байэбит киллэриэхпит, — диир Петр Николаевич.

Дьэ, ити курдук, саҥа тэриллибит тутаачылар бригэадэлэриэн сүгэлэриэн олуга кыырайа көтө!

Снимокка: (ханастан уга) бригэдьиир Петр Николаевич Осипов, болуотуннуук Петр Петрович Филиппов.

Т. Кардашевскай текстэ уонна фотота.

✦ *Аҕааччы сүбэлиир* ✦

ОТУ ХАЙДАХ КУРУЛУОХХА

Мин билигин сатта-уон аҕыс сааспар бардым. Оту хайдах курулууру сүүрбэлээхпиттэн билбитим. Ити 1932 сыллаахха колхозка хонуу бригэадыгар этим.

Отчолорго хас саас ахсын от курулуур айдаана каларэ, Колхоз сүрүн дохуота от буоллаҕа дии. Атын салаа хаһаайыстыбалара суоҕуттан, колхоотар күүстэриэн наар сайын оттоохпуйуна уураллара, наһаа эбэҥэ оттууллара. Нөҥүө сааныгар колхозка даҕаны, биирдиилээн ыалдьыта даҕаны от эбэх ордоро уонна страхфонд диэн колхозтарга эбэҥэтэлиэй от ордорунуллара.

Билигин хонуу үлэтигэр сүрүн күүс — ыччат. Бу эдэр дьон оту хайдах курулуур диэни соччо-бачча үчүгэйдик билбэттэр, онуоха эбии кураан дьыллар тэбиилэриэгэр үгүстүк курулуур да от орпот.

Баллаҥын курдук, оройуонна былырыын бэрт быйаннаах сайын кэлэн аста. Совхозтар балачча саппаарыгар гына оттоотулар. Онон кинилэр ыаллар даҕаны, ордор оторун кичэйэн харайыахтарын наада. Колэн ыыр сайын хайдах буолара биллибэт, баҕар, эмиэ от аанньа үммэҥэ хаалыа.

Курулуурга күүнүгү уута хатан эрэр эбэтэр иннэс, үүс суоттаах от ордук. Маннык от дьүдэйбэт, куруук курдаах турааччы. Оттон эрдэ оттоммут наһаа күөх эбэтэр ситэ куурбатах от куруланыаҕына, от окко суоһаан, далбы түүнүгүрэн, аҥыйан хаалар. Онуоннан сиэбит сүөһү үөһүрэр, быһата, ыаах сүөһүгэ буортулаах аҥыйы буолар. Дьэ бу этиллибиттэн оту быыаннаан ордоруу наадата үөскэн тахсар. Маны толкуйдаан, суоттаан дьаһаныахха.

Совхозтарга ордор оту саасты уу ылбат сирин талан курулуурга кыһаныахха. От түгэҕин уу ылларыына, от оборон, кэбиниилээх от ортототар дьаҥ быһа сытыйар, сиэрбэ үөскүүр. Онон маннык от 30—60 сантиметрдаах эрэ туһаҕа турар. Курулуур оту саас трактор бөлдьэтиэн астаран алаас, үрэх үрдүк сирдэриэр таһааран кэнсэлэтэн кэбиэхха. Оттон чаҥынайдар уһаайбаларын үрдүк сириэр чомохтуулларга ордук, ыыбыы-дал саас уу буолара биллэр.

Муус устар ыйга курулаар от хаарын туһэрэр булгуччулаах. Сайынгы туһа сахсархай буолан, ити туһэриллибитэх хаара уулаан, от эмиэ ортотугар тиийэ сытыйар. Ол сайынын дэлби буһан, кып-ыныл гына сытыйан тахсар, онно от эбэх бырыыманын сүтэрэр.

Курулуур оту уу ылбат үрдүк сирдэриэр онуон булларан баран хайаан да үрдүгэр от таһааран сайынгы ардах хоппот гына түстүүр наада. Итиннэ ситэ сиэммэтэх от тобоҕун аҕалан эбэтэр атын кэбиниилээх оту алдьатан да туран от үрдүгэр таһаарыахха. Сабыллыбатах от сайынгы ардах дьөлө түһэн, букатын туһа буолбат гына илдьи сытыйан таах хаалааччы.

От диэн совхозтарга — тыын боппуруос. От туһа диэн Бүлүүнэй, Горнайынан, Кэбэйиэннэн, иннэ Амурскай уобалаһынан баран оттоон, аны ситон таһан, оройуон дьоно дэлэлээх сыраны, эрэйи көрсүбүттэрэй, төбөлөох ороскуот тахсыбытай! Совхозтарга, кэтэх да хаһаайыстыбаҕа от баар буолуута Ас-үөл программатын олохха киллэриигэ быыбаарар суолталаах, сүөһү-ас туругуна туспар, үлэлиир да кэнсиэ настроениелаах. Оттон баары сатаан дьаһамматахха, улахан позиция көрсүөххэ сөп. Оту

✦ *Улуу Кыайыы 45 сылын көрсө* ✦

Кинилэр аатта умнуллубат

Д. Н. Гаврильев 1989 сыллаахха таһаартарбыт «Өйдөбүнньүк» диэн кинигэтин 20-с страницатыгар Хайахсыт нэһилиэгин кинитэ З. В. Петров туһунан маннык суруллубут:

«Гвардеецтар Николаев Семен Алексеевич уонна Тобонов Николай Егорович (Ньурба) иккиэн бир күн 1944 сыллаахха олунньу 3 күнүгэр кыргыһыы кэмигэр остоох буулдьыттан охтубуттара.

Николаевтаах Тобоновы фронтааҕы добордоро гвардеец Петров Захар Васильевич эмиэ ити күн итиннэ эмиэ бу уобалас оройуонугар уонна дэриэбинэтигэр 1944 сыллаахха олбут биллэриитэ дойдутугар чаас командира, гвардеец Даниленко эйэ баттаһыннаах ыытыллыбыт.

Ол эрэгэр, З. В. Петров ыараханнык баһыйбытын санитарнай чааска эмтэн-томтоон баран, тылыса ыыппыттар.

Буойун 5783 №-дээх эвакуациялаах госпитальга Смоленскай куорат Покровскайдааҕы кылабыһатыгар 372 №-ньа 1944 сыллаахха алтынньы 17 күнүгэр көмүллүбүт. Документаҕа госпиталь начальника, медицинскай сулууспа майора Слесниҥар илии баттаабыт».

Оттон Захар Петров туһунан М. Д. Климов ахтыытыгар маннык суруйар: «Кини 1905 с. Хайахсыт нэһилиэгэр Куствах алааска дьаданы норгатыҥа төрөөбүтэ. Соҕотох оҕо буолан, кыра эрдэҕиттэн аҕатын батыһан үлэҕэ-хамнаска, булка үөрэммита. Үлэҕэ эриллитэ туугу бэрытын сатыыр, ыыпар-хотор үүгүгэй үлэҥит буоларыгар улаханнык кэмэлэспүтэ.

Петровтар 1931 с. сир үлэтигэр «Кынны эрэзэйин» табаарыстыбаҕа чилиэннэрэ киирбиттэрэ. Кинилэр олус кэхтээхтүк үлэлиилэрэ. Захар Петров 1934 с. Саха АССР КСК Бочуотунай грамотатынан наградаламмыта.

1935 с. сайын нэһилиэк түөрт табаарыстыбата хоммуна, И. К. Крупская аатынан колхоз буолбуттара, Мыҥыр уус буолан, саҥа кэлэр техниканы — булууту, сеялканы, молотилканы, от охсор, мунньар массыыналары — Захар эрэ таҥан үлэлэтэрэ.

1943 с. бэс ыйыгар кини Ийэ дойдутун көмүс калигэр фронтуга ыытыллыбыт. Дарсаҥҥа тиийэн байыаннай үөрэхтэ үөрэммит. Белоруссия сиригэр-уотугар сэриилэспитэ.

Быраатыгар Иннокентий тийиэ суругар кини олунньу 2 күнүгэр сиригэр баайыран Смоленскай уобаласка госпитальга эмтэнэ сытарын, үтүөрэн иккиэйэн фронтуга төнүннүн туһунан. «Эн колхозкар үчүгэйдик үлэлээ, кэргэммэр Өлөөнөө хаһаайыстыбатыгар ыытан-кэрдэн көмөлөс» диэн муус устар 22 күнүгэр суруйбут эбит. Захар дьонугар ити тиийэн сурута эбитэ буолуо.

Быраата Иннокентий сэрии сылларыгар колхоһугар суот-ччот үлэтигэр да, биригэдьиринэн да үүгүгэйдик үлэлэспитэ, билигин пенсиялаах олорор. Кэргэнэ Өлөөнө Захар фронтуга барбытын кэннэ фермаҕа сабиэдиссэйинэй үтүө суобастаахтык үлэлээн, дьоҥҥэрэ махтанын ылбыта.

«Өйдөбүнньүк» кинигэ — кырдьык да, олус наадалаах, дьоллоох олох ирдэбилин толук уурбут дьоннорбут аатталарын үйэтитэр документаа. Бу кинигэ Кыайыы 50 сылын көрсө тахсара былааннанар. Өлбүт буойуннары биллэр кырдьаҕастар сыл аайы аҕыйаан иһэллэр. Онон кинилэр ахтыларын хомуйар үлэни Кыайыы 45 сылын көрсө кэхтээхтүн саҕалыахха.

Кинигэҕэ буойун толору аата, төрөөбүт сыла, сирэ, армияҕа ыытыллыбыт бириэмэтэ, хаһа тиийбитэ, партийноһа, ыччат бочуоттаах уонна байыаннай званиелара, хаһа көмүллүн сылтан ыйыллара иннэ эбит.

Бу үлэни комсомолкалар, эдэр ыччат ылыннарыҥар ылаллара буоллар, аҕа кэлиэҕэ иэйи төлөөбүн курдук буолуох этэ. Бэйэ да кини аата нөтүүдүлэрэ өлбүт буойун чугас дьонугар олус хомолтолоох буоларын өйдүөхтүлэр.

М. ПЕРМЯКОВА.

Сиэр-майгы тематыгар

Атаҕастаммыт киһибэр аһаҕас сурук

Киһиттэн атаҕастанысы дуоһаны улаханнык аймыыр, хомотор. Оттон кырдьар сааскар өрөөн кэриэтэ эдэр киһиттэн атаҕастанар ордук мараһан. Мин итинник балаһыанньаҕа түбэстим. Тоҕо да мараханы иһин аалыт күһүн буолбут түгэн өссө төгүл саная ылларбар тиийэбин.

Баладьан ыйын 23 күнүгэр оройуон үрдүнэн куобах күрэҕэ буолбута. Биһиги, Үрэх-Күөрэ олохтоохторо, 13 №-дээх СПТУ коллективын кытта кыттыһан барар буолбуппут. Хамаандалар салайаччыларынан Үрэх-Күөрэ биригэдэтин бригадьирэ С. Е. Кашитонов, булчуттар уонна балыксыттар обществоларын маҥнайгы сүһүөх тэриллэтин председателэ К. И. Седалищев ананнылар. Мин иккэ уолбуйуун үһүө буоллан испиһиэккэ суруттардыбыт. Онон, чэ, испиһиэккэ киирдим диэн саная уоскуйан, трактор прицебигэр олорор 3—4 оҕоньоттору кытта кэпсэтэ турдахпына, Константин Иванович: «Эн манна кэлэн дьоҥу марайдыыгыт», — диэн бардьыгынаабыттан кэлэн талкайдаан тиэрэ испытыгар оруһуйэн охтубакка, миэстэбэр турунан кэбистим.

Үүрэччилэр трактор прицебигэр олоруг диэн хамаанда кэлэн, тиэллэммит Нэлэгэр диэн алаас саҕатыгар суоҕаннибит. Биһиги, саҕалааччылар, 5 киһи түөрт хаалыыбыт. Минэтиттэн Константин Иванович чугас турар этэ. Онно тиийэн миигин туох да буруйа суох киһиннэ атын оҕоньоттортон тоҕо алгыыр талан талкайдаабытын ыытарга саная ным. Онуоха эйиҥнэ: «Оссо эн куолулаахтыын бараастаахтыын. Эн мин аҕабын кырбаан турааҥ!» — диэн сиэгэ алдьыылаах ужа түөспэр сутурутуран түстэ. Оттон тыыкым ылтаан, түөһүм иһэ бокуойа суох итийэн барда. Өйүө-тайаа баран, олус өмүттэн хаалан: «Костя, эн туох да буруйа суох киһини охсуу күүскэ одустуун», — диэтим. Ону Сысолятин Н. М. «Онноҕор дьүлэй иһин мин иһиттим «пис» тыынарар тыаһын. Туох бардам кинитэй. Мин туоһу буолуом, үнүс», — диэтэ. Ити күн кэйэнэн түөһүм хам тутан дьиэбэр иэйиилэ киирдим. Икки хонон баран оройуон киниги балыыһатыгар киирэн рентгенҥа үөрүлүннүм — иккэ үүноҕум тостубут. Дойдум балыыһатыгар 15 хонук сытан эмтэнним.

Балыыһаҕа сытыахпыта Константин Иванович кэлэн: «Буруйбун бырастыы гыныаҥ этэ. Күрэхтэ эбэх киһини салайар сүрдээх алгыаттаах. Бары дьаҥаны киһи тылын истибэккит, миэстэҕитигэр турбакка, сүүрэктэн сылдьаҥыт. Киһи ыыһыра сылдьар кэмигэр түбэһэ түстүк. Быратыс да охсубут курдук саная ытым. Хайдах бадайыгый? Буруйбун бырастыы гын», — диибэтэ. Мин: «Костя, эйиитэн хомойдум, хоргуттум. Эн тускар хатыылаах тылы сатарбыт айыым суоҕун үрдүнэн балыыһа киһитэ өгөрдүк. Дьиэлэ киниги орто хайдах буолуохтааҕым билбэккэ сытабын», — диэн хоруйдаабытым. Онуоха кинии: «Дьиэлэ буоллаҕына, улаатаҕына 2 сылы уҥуохтуонай бэриэхтэрэ. Саамай куһаҕана байыбитигэр, оҕолорбутугар буолуо — үйэ-саас тухары остөһүү саҕаланыа, ону бэйэн биле», — диэн көрдөһүүтүн түмүктээбитэ.

Аҕыйах хонуктаҕыта Одьулуун сельскай Советтын исполкомун председателэ М. Г. Никифоров анаммытын кэннэ Седалищев, Артемьев дьиэлэларын көрүү диэн сайабылыанньа киирбитэ. М. Г. Никифоров уонна совхоз парткомун секретаря Н. Н. Шестакова иккиэмэ ыытыннар хайа-хайабыт тылын-өйүн иһиттилэр уонна: «Седалищев эн бириги саастыыта эдэр киһиэн. Кырдьаҕаһы уҥахтыын атаҕастабыккин. Дьиэлэ буолар түбэлтэтигэр бүтүн нэһилиэк аатын суола барыаҥ. Онон эйэлэһэн иэйиҥ», — диэн сүбэлэстилэр. Ону ылынан хойа-хайабыт да улаханнык өйдөспөккө арааччыстыбыт. Мин саныырбынан, эйэлэһэччи — мин эмиэ буруйдаах, кырбаһын төрүттэниитигэр сылтах биэрбит курдук буолан таҕыстым. Мин саная-бар, Константин Иванович миэхэ кыыһырар сылтаҕа аҕата кырбаммытын иэстэйин быыылаах. Ону дьон өйдүүрүн курдук быһаарар биэрэрбэр тиийэбин.

1964 сыллаахха мин кини аатынныын, Седалищев Иван Васильевичтыын, Үрэх-Күөрэ сиригэр ночегардаабыыт. Бириэдэ мин мунньахха барар буолбуппар, бириэдьиир Х. Х. Матвеев миигин Үйбаанынан солбуйтарбыта. Онуоха сарсыарда котельнайга паар аһара тахсан, оҕох эстиитин түмүгэр Үйбаан өлө сыспыт этэ. Ол эмсэҕэлэспитигэр кини дьоно-сиэнэ махтара миигин бөҕөдуулларэ. «Артемьев Сергей оҕонньору сөрөөн киллэрэн өлөрө сыста», — диллэрин истибитим.

Мин саас баттаабыт кырдьаҕас киһитэбин, оттон Костя 40-гар үктэммит күөгэйэр күнүгэр сылдьар эдэр киһи. Онон юнии билигин да олоххо эбэх күн-дьыл күүтэр.

Онон, Константин Иванович, эйиэхэ туһаайан манныгы этиэм эбэ. Мин күн сиригэр сылдьарым устатыгар быыпастыылаах саная санаммаккар көрдөһөбүн. Кырдьаҕастар, сурахпит бөҕүтэ баһыйан, эйигиннэ биирэ бултаһа, куобахтаһа сылдьарбытын дьоллооҕуйан аҕыйнар этибит. Сыллата мөлтөөн-ахсаан иһэрбитин биэс-биэс эдэрбиттэн эмэрдэспит аар тайаҕыбыт, ийэ айылаҕыт тардыытын күүһүгэр баһыйтарын, барсыа турабыт. Ол үөрүү-көтүү биһиэхэ аҕыйаан иһэр. Ону эйиги, эдэрдэр, быстах саная баһыйтаран, хомотуммат, атаҕастаамат.

С. АРТЕМЬЕВ,
пенсионер.

УТАРЫТА КӨСТҮҮЛЭР

Ньидьили остолобуойун коллектива рабочайдар үтүө доруобуйалаах, үчүгэй настроениэлаах, үлэлэрэ таһаарымыыларын буоларын туһугар ис сүрэхпититтэн, тугунан хаачыллардыбытынан, тугу сатыырбытынан кыһаллан астыыбыт. Хайдах да ньиэлдяаны кытта аахсыбаппыт. Райпотребсоюз бородуукталарын хаачыллыыта үгүстүк кэмэлэнэр, биһигиттэн ирдэбилин туруорар.

Аастыт сылга быраанньыктарга бурдук аска сиэнэстэ ыыйан туолбатара. Онно рабочайдар хомолтолорун биһиэхэ биллэриилэр. Ол үчүгэй дьоҥҥо ыарахан. Маныаха биһиги буруйбут суох курдук рабочайдар өйдүөх түстиахтар. Куоҥнарбай сыах сэбиэдиссэйэ К. В. Кривогорницынаҕа хаста да сайаанна биэрбиппитин аҥаастаабыта уонна: «Эйиэхэ баҕас бэриллибэт», — диэн сэҥээн аҥнаҕэ. Коллективпыт райпотребсоюз салалтата К. В. Кривогорницынаҕа дьаһал ыларыгар көрдөһөр.

Оттон кини остолобуой сэбиэдиссэйэ В. А. Толстоухова туох да этиитэ суох субу-субу биһиги үлэһиттэрбитигэр полуфабрикаттары (эриллибит эти, пельмень наборун) аҕалан атыылатан дьоммутук үөрдэр. Маныы үтүө майгыллах, үчүгэй үлэһиит рабочайдар, остолобуой коллективын ааттыгар махталбытын тиэрдибит.

Ньидьили остолобуойун үлэһиттэрэ Л. Чичигнарова, С. Дьяконова.

ӨҢӨРДЭЛИИБИТ!

Ыытыгабыллаах ГУЛЯЕВА Екатерина Петровнаны үйэ ангардаах юбилейынан итинник, истиҥник өҥөрдэлиибит. Туос олоххор дьолу-соргуну, үлэҕэ ситиилэри баҕарабыт. Күн сиригэр барыы баар үтүө, үчүгэй эйигин туораан аастатын!

13 №-дээх СПТУ коллектива.

ЧУОЛКАЙДААҺЫН

Хаһыат тохсунньу 13 күнүнээҕи нүөмэригэр бэчаэттэммит оройуон Советыгар депутанка кандидаттар испиһиэнтэриҥэр 22 №-дээх участокуттан туруоруллубут кандидаттар аттарын үөһэ өрүгэн «ЧАКЫР» диэн эбэн аҕаргытыгар көрдөһөбүт.

Оройуоннаҕы быыбар комиссията.

«СПОРТЛОТО» ТИРАЬА

«45-тэн 6» уонна «36-тан 5» «Спортлото» лотереятын 1990 сыл тохсунньу 21 күнүгэр оонньоммут үһүс тираһын түмүктэрэ.

«45-тэн 6»: 16, 17, 21, 24, 28, 42.
«36-тан 5»: 6, 7, 13, 19, 22.

(ССТА).

Мэҥэ-Хаҥалас Табаҕа орто оскуолатыгар 1987 сыллаахха Луковцева Ольга Николаевна аатыгар бэриллибит В сериялаах 328268 №-дээх ситиихотуу аттестата сүппүтүнэн дьиҥэ суоҕунан аҕыллар.

ОАПХ аппаратын маҥнайгы сүһүөх партийнай тэриллэтэ, профкома персональнай пенсионер Иван Петрович Васильевна кини тапталлаах ийэтэ

ВАСИЛЬЕВА Парасковья Афанасьевна

өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаннарын биллэрэллэр.

Таптыыр кэргэнэм, аҕабыт, эйэбит, колхознай-совхознай тутуу ветерана, Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэриэ кыттыылааҕа, Аҕа дойду сэриитин бастаны степеннээх ордена уонна «Хорсунун иһин» медаль кавалердара

БАРАШКОВ Прокопий Спиридонович

үйүн ыарахан ыарыыттан өлбүтүн, дириҥник курутуйан туран, бокуонньук бары биллэр дьоннорбутар иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, уола, кийиттэрэ, сиэнэрэ, аймахтара.

ССКП райкома, райсовет исполкома, ветераннар оройуоннаҕы советтара колхознай-совхознай тутуу ветерана, Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэриэ активнай кыттыылааҕа

БАРАШКОВ Прокопий Спиридонович

үйүн ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн бокуонньук чугас дьоннорбутар, аймахтарыгар дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр.

Таптыыр ыыһым, кэргэним, балтыбыт, аймахпыт

ЗАХАРОВА—НИКИТИНА Татьяна Петровна

эмиэ ыалдьан өлбүтүн бары табаарыстарыгар, дьоммутугар, курутуйан туран, иһитиннэрэбит.

Аҕата, кэргэнэ, убайдара, аймахтара.

Киносеть дирекцията, профкома киномеханик Никитин Петр Васильевичка кини таптыыр оҕото

ЗАХАРОВА—НИКИТИНА Татьяна Петровна

ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр.

Туберкулиозтан диспансер администрацията, профкома

ЗАХАРОВА—НИКИТИНА Татьяна Петровна

эдэр саастыгар эмиэ ыалдьан өлбүтүнэн аймахтарыгар, биэр дьоннорбутар кутурҕаннарын биллэрэллэр.

Редактор П. И. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-332, отделы—21-265, общий—21-505.

«САҤА ОЛОХ» («НОВАЯ ЖИЗНЬ»)—орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов.

Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты 54967. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж—4241.

Чурапчинская районная типография Госкомиздата ЯАССР. с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а».

ЗАКАЗА 10.